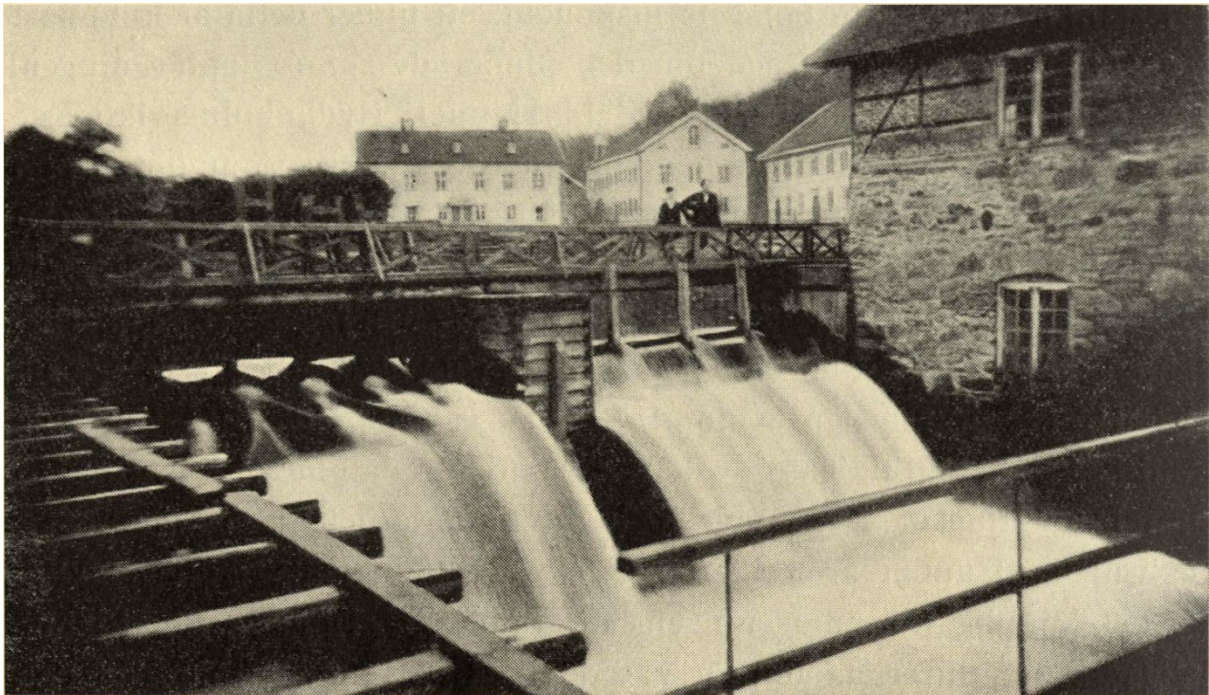

Fabriksområdets symbolvärden

Industribyggnaderna i Rydboholm tillmättes troligen redan tidigt en representativ innebörd. En vy över fabriksområdet användes redan på 1840-talet som varumärke. De första fabriksbyggnaderna var, som ovan nämnts, uppförda i trä av timmermän från Ale. De karaktäriserades av enkel prydlighet och uppvisade vissa klassicerande drag med symmetriskt uppbyggda fasader och markerade gavelfält. Fabriksskorstenen och en vällingklocka stack upp som betonade vertikala accenter. Vällingklockan skulle kunna ses som ett uttryck för en ny tidsuppfattning, där tiden blivit dyrbar genom industrialismen. På en bild från 1850-talet över fabriksområdet har den gamla väverbyggnaden i trä på Viskans nordvästra sida ersatts av en shedbyggnad i sten. En äldre regionalt präglad träarkitektur har därmed ersatts av en internationell byggnadstyp, shedbyggnaden, som kommit att bli symbol för begreppet fabrik. Fabriksskorstenarna är viktiga inslag, med sin bolmande rök som av samtiden sågs, som tecken för utveckling och framgångsrik industridrift.

De fabriksbyggnader som uppfördes senare under 1800-talet i Rydboholm präglades dock av en relativt enkel arkitektonisk utformning. Tryckeribyggnaden från 1873 uppfördes t.ex. i lokalt material, gråsten, med tjocka murar och sadeltak. Någon utveckling mot mer arkitektoniskt elaborerade former, som kan iakttas i städernas industriarkitektur, är här svår att skönja. Den ökade visuella konkurrensen i 1800 talets städer saknade motsvarighet i ett rent landsbygdsområde. I förhållande till omgivande byggnader gav här även enkelt utformade fabriksbyggnader ett monumentalt intryck. I en framställning av Rydboholm från 1870-talets början framhävs också fabriksanläggningen starkt, under det att bostäder och övriga byggnader framställts som bakgrund. Fabriken var ju också orsaken till samhällets uppkomst och den plats där en stor del av befolkningen tillbringade huvudparten av sin tid. I 'Svensk Stad' framhålls uppvärderingen av produktionsmiljön som något karaktäristiskt för den kapitalistiska samhällsorganisationen, som sätter produktionen i centrum.

Produktionsmiljön blir bärare av social prestige. Framställningar av fabriken som något ståtligt och prydligt hade också ett stort reklamvärde. Reklamen använde oftare bilder på fabriken än på de tillverkade varorna. Rydboholm kan här sägas vara ett typiskt exempel.

Blekeribyggnaden, belägen vid Viskans sydöstra strand, uppfördes 1853-54 av gråsten och i en våning. Den tillbyggdes 1876 med ytterligare en våning uppförd i korsvirke och tegel. Byggnaden, som fortfarande finns kvar, har en rektangulär plan och sadeltak. Huvudfasaden utgörs av den nordöstra gaveln som vetter åt kontoret. Denna sida präglas av en strävan till estetisk organisation. Det panelklädda gavelröstet kröns t.ex. med ett lunettfönster. Fasadens huvudsakligen symmetriska uppbyggnad påminner om de äldsta fabriksbyggnaderna från 1830-talet. En intilliggande byggnad, helt i tegel, har en likartad utformning som blekeriet, så att de tillsammans kan uppfattas som pendanger. Blekeriets inre karakteriserades, av äldre fotografier att döma, av en relativt hantverksmässig inredning, där en stor del av utrustningen synes ha varit tillverkad i trä. I blekeriet blektes väven, tvättades och gjordes i ordning för tryckning.

Produktionen förefaller delvis ha gått hantverksmässigt tillväga, bl.a. fick arbetarna krypa ner i de stora tvättkaren och göra i ordning väven, så att den inte snärjdes när den tvättades. Arbetsmiljön var efter nutida förhållanden mycket dålig. En äldre informant berättar:

”Det var en sorglig bostad det måste jag säga, så jag kan inte fatta att arbetarna stod pall så länge, en del har sviter än... Det var en otjänlig arbetsmiljö, det var strongt efter syror, mörkt, blött och eländigt.”

I blekeriet fanns en torvpanna. Eldaren hade bord och stolar i närheten av pannan, där arbetarna kunde sitta och äta i värmen. År 1934 flyttade blekeriverksamheten till en nyuppförd, modern byggnad.